

УДК 338.484-6:502/504]:008

Н. В. Шумлянська, старший викладач, Харківська державна академія культури, м. Харків

ЕТНОКУЛЬТУРНІ НАПРЯМИ ТРАНСФОРМАЦІЇ ЕКОЛОГІЧНОГО ТУРИЗМУ В УМОВАХ ГЛОБАЛІЗАЦІЇ

Відзначено вчених, котрі в останні часи розкривають проблеми культурної трансформації, трансформацій туризму, взаємодії культур та нових напрямів розвитку екологічного туризму. З'ясовано, що глобалізаційні процеси призводять до зникнення національних культур і природних територій та можуть сприяти їх збереженню. Запропоновано впровадження еколого-етнографічного туризму з двома складовими для розвитку екологізації туризму, екологічної культури й національної ідентичності. Описано природну та етнокультурну складові еколого-етнографічного туризму. Проаналізовано можливості взаємопроникнення різних культур туристів і місцевого населення.

Ключові слова: еколого-етнографічний туризм, етнокультурна трансформація, глобалізація туризму.

Н. В. Шумлянская, старший преподаватель, Харьковская государственная академия культуры, г. Харьков

ЭТНОКУЛЬТУРНЫЕ НАПРАВЛЕНИЯ ТРАНСФОРМАЦИИ ЭКОЛОГИЧЕСКОГО ТУРИЗМА В УСЛОВИЯХ ГЛОБАЛИЗАЦИИ

Отмечено ученых, которые в последнее время раскрывают проблемы культурной трансформации, трансформаций туризма, взаимодействия культур и новых направлений развития экологического туризма. Выяснено, что глобализационные процессы приводят к исчезновению национальных культур и природных территорий и могут содействовать их сохранению. Предложено внедрение эколого-этнографического туризма с двумя составляющими для развития экологизации туризма, экологической культуры и национальной идентичности. Описаны природная и этнокультурная составляющие эколого-этнографического туризма. Проанализированы возможности взаимопроникновения различных культур туристов и местного населения.

Ключевые слова: эколого-этнографический туризм, этнокультурная трансформация, глобализация туризма.

N. V. Shumlyanska, senior lecturer, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

ETHNOCULTURAL TRANSFORMATION TRENDS OF ECO-TOURISM UNDER THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The article deals with the publications of the scientists who have recently revealed the issues of cultural transformation, tourism transformations, interaction of cultures and new directions for the development of ecological tourism. It was found that globalization processes lead to the disappearance of national cultures and natural territories and can contribute to their preservation.

The introduction of ecological and ethnographic tourism with two components is proposed for the development of tourism ecologization, ecological culture and national identity. The natural and ethno-cultural components of ecological and ethnographic tourism are described. The author analyzes the opportunities of interpenetration of different cultures of tourists and local population.

Keywords: *ecological and ethnographic tourism, ethno-cultural transformation, globalization of tourism.*

Постановка проблеми. Аналіз наукової літератури свідчить: у висвітленні сутності екологічного туризму, напрямів його розвитку існують різні підходи. Проте ґрунтовного дослідження етнокультурних взаємозв'язків екологічного та культурного туризму не здійснено. Ця проблема є нагальною в умовах глобалізаційних трансформацій світової культури.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. В останні роки питання трансформації культури висвітлено в працях вітчизняних науковців В. М. Шейка (2012), С. Г. Пилипенко, О. П. Бойко.

Проблематика культурних трансформацій у туризмі представлена в статтях Л. Д. Божко (2013), І. М. Писаревського (2010).

Результати вивчення міжкультурної взаємодії проаналізовано в розвідках О. А. Фришко (2011), Т. В. Сулятицької.

Нові підходи у розвитку екологічного туризму визначені в працях Т. М. Вітенька, С. Новицької.

Мета статті — показати, що стрімкий розвиток екологічного туризму триває завдяки його поєднанню з етнокультурними особливостями народів, а саме: спогляданню культурної ідентичності в певному природному середовищі; визначити ті напрями, які демонструють сучасну ситуацію розвитку екологічного туризму, й довести, що саме поєднання природи та способу життя місцевого населення є активним двигуном туристських трансформацій.

Виклад основного матеріалу дослідження. Глобалізація зумовлює уніфікацію культур. Упродовж тривалого часу в межах дифузійністської концепції культури (Артановский, 1967) основою такого процесу вважають запозичення культур. Вивчалися колоніальні контактні ситуації, які демонстрували вплив розвиненішої активної культури на менш розвинену, пасивну (Фришко, 2011).

Трансформація змінює соціокультурні системи, створюючи нові ціннісні орієнтації, стандарти, ідеї та принципи. Туризм стрімко розвивається, оскільки існують розмаїття й унікальність культурного та природного середовищ, зокрема глокалізація культур у певних етнокультурних і природних просторах (Артановский, 1967).

Нині в період глобалізації замість знищення національних культур і природних територій здійснюється їх збереження та розвиток. Таким чином, поширення світового туризму можна назвати умовою цих процесів (Шейко, 2012).

У XXI ст. турист має всі можливості для пізнання світу й активно користується ними з великим натхненням. Він здійснює своєрідний компаративістський аналіз туристського простору й не завжди звертає увагу на етнокультурні та екологічні аспекти світових глобалізаційних процесів (Фришко, 2011).

Туристи виглядають майже однаково в різних куточках нашої планети. Чоловіки й жінки вдягнені в джинси, футболки, кросівки та бейсболки. Після того, як дестинація стає популярною серед туристів, місцеве населення одягає такий саме одяг і більше не відрізняється від туристів. Однак дедалі частіше відбувається зворотний процес, коли місцеве населення для того, щоб привернути увагу численних іноземних і вітчизняних туристів, або для того, щоб вирізнитися з-поміж них, переодягається в національні костюми, дотримує стародавніх традицій, виконує обряди, відзначає свята, використовує елементи побуту. Уподобання національного колориту зацікавлює представників інших, зокрема й урбанізованих культур, тому етнографічний туризм набуває популярності у світі.

Культурні дійства, згадані вище, відбуваються в певному природному середовищі, яке ретельно оберігається від варварського туристського споживання. Туристів завжди цікавило пізнання природи (Божко, 2013) Споглядання мальовничих краєвидів, дивних представників флори та фауни приваблює мандрівників, котрі шукають відпочинку, можливості відволіктися від буденної одноманітності. Відвідування природних резерватів, унікальних природних місць нашої планети набуло значної популярності. Це — екологічний вид туризму.

Вище з'ясовано, що розвиток туризму також залучається до глобалізаційних процесів, які набувають значного поширення у світі. Тому нині постійно створюються й апробуються комбіновані види туризму. Таким є еколого-етнографічний туризм.

Цей туризм містить дві складові: природну та етнічну, поєднує головні цілі екологічного й етнографічного туризму. Пізнання природи та формування екологічної культури, ознайомлення з етнічною спадщиною населення туристської дестинації.

Еколого-етнографічний туризм у вітчизняній та іноземній літературі сприймався як підвид екологічного туризму. У часи глобалізаційних трансформацій він набув популярності та став самостійним видом туризму як активатор міжкультурної взаємодії.

Еколого-етнографічні тури часто є ознайомчими. Під час туру туристи відвідують краєзнавчі музеї, національні природні парки, стають учасниками етнографічних фестивалів. Недостатньо швидко розвивається еколого-етнографічний туризм переважно через низький рівень якості туристської інфраструктури (погані або дорогі готелі, ресторани, розваги).

Міжкультурна роль еколого-етнографічного туризму проявляється у формуванні розуміння та поваги під час взаємодії туристів з традиційними культурами в екологічно чистому, майже не зміненому цивілізацією середовищі (Колбовский, 2011). Мандрівник звертає увагу на те, що на Землі зменшується кількість унікальних самотніх культур і природних місць.

Збереження національної ідентичності, ціннісних орієнтацій народу — серйозне випробування в епоху глобалізації.

Людина стала вульгарним споживачем культури, її споживання спрямоване не на просте отримання естетичного задоволення, а на отримання інформації, розширення кругозору, обізнаності, підвищення авторитету серед близьких і знайомих.

З одного боку, місцеве населення дестинацій зацікавлене в тому, щоб заробити більше грошей і продати туристам предмети своєї етнокультурної спадщини: старовинні національні костюми чи картини, рушники або глиняні вироби; з іншого, люди воліють зберегти національну ідентичність, тому пропонують туристам інформаційні етнічні ресурси: свої фольклор, традиції, вірування, національну кухню та ін. Але в цьому разі може виникати неприйняття культурних елементів туристами.

Загалом туристи відкриті до сприйняття інших культур. Вони виявляють зацікавленість не тільки до дивовижних природних туристських ресурсів, а й до культури місцевого народу. Наприклад, туристи-мусульмани із задоволенням слухають українські пісні, дивляться народні танці, насамперед, якщо народні концерти відбуваються в мальовничих місцевостях, серед гір чи луків. Проте вони не їдять українське частування, до складу якого входить сало, або українську горілку з перцем. Мусульмани не відвідують християнських храмів. Так проявляється збереження етнокультурної ідентичності самих відвідувачів, припиняється взаємопроникнення культур. Тому можна сформулювати висновок: не всі етнокультурні особливості можна активно пропагувати туристам, здійснюється захист ідентичності як народу, котрий приймає туристів, так і народу, до якого належить сам турист.

Для туриста є важливим екзистенціальний досвід пізнання природних особливостей різних територій, можливостей існувати в суворих умовах пустель, тундри чи амазонських джунглів. Крім того, мандрівників зацікавлює народ, який виживає в таких суворих умовах протягом століть, маючи час для того, щоб займатися традиційними музикою, танцями або іншими видами мистецтв. Еколого-етнографічний туризм — унікальне поєднання природної та етнокультурної складових, які разом сприяють екологізації всього туризму, формують екологічну культуру цивілізації.

Висновки. Сучасний туризм тісно пов'язаний з процесами глобалізації. У результаті трансформаційних перетворень виникають нові комбіновані види туризму. Поширення еколого-етнографічного туризму можна назвати новим етнокультурним напрямом розвитку екологічного туризму.

Концепція еколого-етнографічного туризму охоплює пізнання та збереження не тільки природи з розвитком екологічної культури, а й культурної ідентичності тих народів, які приймають туристів. Саме еколого-етнографічний туризм є базисом для змінення споживчої сутності туризму загалом, здійснення екологізації туризму, виховання екологічної культури, збереження ідентичності народів в умовах глобалізації. Практична значущість дослідження полягає в можливостях використання туристської зацікавленості місцевого населення для формування такої туристської дестинації, яка зможе не тільки зацікавити туристів, а й допоможе зберегти культурну спадщину та природне середовище місцевих народів. Слід визначити їх культурологічно-еколого-економічні виміри і з'ясувати роль релігійної складової у формуванні турів еколого-етнографічного туризму. Створення еколого-етнографічних туристських продуктів з включенням релігійних атракцій сприятиме збереженню не тільки природних територій, а й культурних резервацій і може бути предметом подальшого дослідження.

Список посилань

- Артановский, С. Н. (1967). *Историческое единство человечества и взаимное влияние культур: Философско-методологический анализ современных зарубежных концепций*. Ленинград.
- Шейко, В. М. (2012). Глобалізаційні виклики та Україна: культурологічно-економічні виміри. Самоорганізація й динаміка культури та їх особливості в Україні. *Об'єктивізація культуротворення в добу цивілізаційної глобалізації*, Збірник наукових праць. Національна академія мистецтв України (Т. 2, с. 18-28). Київ: Інститут культурології.
- Колбовский, Е. Ю. (2011). *Экологический туризм и экология туризма*. Москва: Издательский центр «Академия».
- Божко, Л. Д. (2013). Культурные последствия глобализации: «новые кочевники» и «новые идентичности». *Научные ведомости. История. Политология. Экономика. Информатика*, 22, 28, с. 73-78. Белгород: Белгородский государственный университет.
- Тромпенаарс, Ф., Хампден-Тернер, Ч. (2004). *Национально-культурные различия в контексте глобального бизнеса*. Минск: «Попурри».
- Писаревський, І. М. (Ред.). (2010). *Туризм як національний пріоритет*. Харків: Харківський національний університет міського господарства імені О. М. Бекетова.
- Харрис, Г. и Кац, К. (2000). *Стимулирование международного туризма в XXI веке*. Москва: Финансы и статистика.
- Фрышко, О. А. (2011). *Дополнительная профессиональная подготовка студентов в поликультурной сфере туризма*. (Диссертация кандидата педагогических наук). Российская международная академия туризма. Москва.

References

- Artanovskiy, S. N. (1967). *Historical Unity of Mankind and Mutual Influence of Cultures: Philosophical and Methodological Analysis of Contemporary Overseas Concepts*. Leningrad. [in Russian].
- Sheiko, V. M. (2012) *Globalization Challenges and Ukraine: Cultural and Economic Dimensions*. Self-organization and dynamics of culture and their specific features in Ukraine. Collection of scientific works. National Academy of Arts of Ukraine, 2. Objectivization of cultural development in the era of civilization globalization. pp. 18-28 Kyiv: Institute of Culturology. [in Ukrainian].
- Kolbovskiy, E. Ye. (2011). *Ecological tourism and ecology of tourism*. Moscow: Publishing Center «Akademiya». [in Russian].
- Bozhko, L. D. (2013). Cultural consequences of globalization: “new nomads” and “new identities”. Scientific bulletins. History. Political science. Economy. Computer science. 22, 28. pp. 73-78. [in Russian].
- Trompenaars, Fons, Hampden-Turner, Charles. (2004). *National-cultural differences in the context of global business*. Minsk: «Popurri». [in Russian].
- Pysarevsky, I. M. (Ed.) (2010). *Tourism as a national priority*. Kharkov: O. M. Beketov National University of Urban Economy in Kharkiv. [in Ukrainian].
- Harris, Godfrey, Katz, Kenneth M. (2000). *Stimulating international tourism in the 21st century*. Moscow: Finances and statistics. [in Russian].
- Fryshko, O. A. (2011). *Additional professional training of students in multicultural tourism* (Candidate's thesis). Russian International Academy of Tourism. Moscow. [in Russian].

UDC 338.48-6:502/504]:008

N. V. Shumlyanska, senior lecturer, Kharkiv State Academy of Culture, Kharkiv

terminashka@ukr.net
0000-0003-2771-3994

ETHNOCULTURAL TRANSFORMATION TRENDS OF ECO-TOURISM UNDER THE CONDITIONS OF GLOBALIZATION

The aim of the article is to show that the rapid development of eco-tourism continues thanks to its combination of the features of ethnocultural nations, namely the contemplation of cultural identity in a particular environment.

Research methodology. The article provides a detailed examination of eight major publications on the subject (thesis research, scientific articles).

Results. Modern tourism is closely linked to globalization. As a result of transformations there are new types of tourism combined. The spread of ecological and ethnographic tourism can be called a new growth area of ethno-cultural and ecological tourism. The concept of ecological and ethnographic tourism covers the knowledge and conservation of nature not only with the education of ecological culture, but also the cultural identity of the people who take tourists. This ecological and ethnographic tourism is changing a consumer's base for natural

tourism in general, implementing green tourism, ecological education culture, preservation of the identity of the peoples in the context of globalization.

Novelty. For the first time, the transformation processes in tourism, which led to the development of eco-ethnographic tourism, are considered. Attention is drawn to the two sides of interpenetrating cultures and inhibiting this process.

The practical significance of the study lies in the possibility of using tourist interest of local people to form such a tourist destination that can not only increase the interest of tourists to it, but also help preserve cultural heritage and environment of local people.

Keywords: *ecological and ethnographic tourism, ethno-cultural transformation, globalization of tourism.*

Надійшла до редколегії 08.04.2017 р.